

A rejtőzködés őszintesége

A múlt szabadsága. Válogatás
Alföldi Róbert fotógyűjteményéből

SZOMBATHY BÁLINT

Magma Kortárs Művészeti Kiállítótér, Sepsiszentgyörgy, 2019. X. 13. – XI. 29.

A Visor Fotófesztivál keretében nyílt meg a kiváló hírnek örvendő Magma Kortárs Művészeti Kiállítótérben Alföldi Róbert neoavantgárd fotógyűjteménye, amelynek budapesti bemutatója 2016-ban volt a Mai Manó Házban. Az erre az alkalomra valamelyest leszűkített, de impozáns voltát így is őrző anyag poétikai csoportosítása hűen követte az eredeti elrendezést.

A találó, roppant egyszerű cím mást mond a fiatalabb nemzedéknek, és mást azoknak, akik életük egy részét az állami szocializmusban küzdötték végig. Ez utóbbiak ismerik a kulcsot ehhez az elnevezéshez, a többiek számára pedig a szabadság eleve mást jelent, mint jelentett negyven vagy ötven éve.

A kiállított fotográfiák java azokban a letűnt időkben keletkezett, amikor az egyéni szabadságot hathatósan korlátozták, méghozzá társadalmi szinten. A művészetben sem volt ez másképp. Akinek fontos volt a nyilvánosság előtt való megjelenés, nagyon oda kellett figyelnie, mit tesz és hogyan, mik a felsőbb kívánalmak. A társadalmi-politikai elvárásokhoz történő igazodás, a folytonos belső mérlegelés frusztrált, meghasonlott helyzeteket teremtett. Mindenki úgy próbált meg kitörni a zárt keretéből, ahogyan éppen tudott, amennyi mersz szorult belé.

A 60-as és a 70-es évek ifjú, lázadó nemzedékét az egyéni korlátok lerombolásán túl az átértékelés szándéka fűtötte. Új értékrendszert akartak maguknak létrehozni, egy olyat, amely megteremtheti a szabadság tágabb, az ember számára természetesebb kereteit. Olyat, amely a világ egyes részein már létezett, csak éppen tiltott gyümölcs volt Kelet-Európa lakóinak a számára, akiknek vezetői azt sulykolták az emberekbe, hogy az az alma igenis mérgezett. Az igazság ki volt találva, és a rendszer nagyon vigyázott rá, hogy senki se jöhessen rá a maga felfedezte igazságra.

A szabadságot ugyan a nagy nyilvánosság színpadán vissza lehetett fojtani, a magánszférában azonban már kevésbé volt sikeres az

elfojtás mechanizmusa. Az állami megfigyelés képtelen volt minden lakásba, minden zugba bekukkantani. S míg éjjel-nappal folyt az agy mosás, a korlátozás és a megfélemlítés, bent a szobákban és a műtermekben egy egészen más élet- és magatartásforma hajtott csírát. A szellemi és az alkotói világ úgymond a „föld alá” húzódott, ahol biztonságban és szabadságban érezte magát. A másság saját maga által megteremtett keretei között pedig szabadjára engedhette a fantáziáját, és utat nyithatott ösztönösséggel és tudatossággal egyaránt áthatott kreatív cselekedeteinek.

A haladó és lázadó felfogásban gondolkodó művészek tudatában voltak annak, hogy a standardoktól eltérő munkáikkal nem állhatnak a nagyközönség elé. Maguknak és baráti körüknek dolgoztak, talán azt remélve, egyszer majd napvilágra kerülnek a dolgok. Az önkifejezés volt tehát a lényeges, nem pedig a külső, nyilvános megjelenés.

A 60-as és a 70-es évek avantgárd és konceptuális felfogása alapján alkotó fotográfusok egyértelműen így gondolkodtak – a fiókba csúsztatva a jövőnek szánt műveik egy részét. Azokat tudniillik, melyeket tényleg csak néhány családtag vagy barát ismert, és sohasem kerültek kiállításra. Azokra a munkákra gondolok itt, melyek még a Fiatal Művészek Klubjának tagsági igazolvánnyal látogatható zárt világába se kerültek be, annyira magánjellegűek, személyesek voltak.

Ki tudja, mi lett volna a sorsa ezeknek a margináliáknak, ennek az évtizedekig lappangó termésnek, ha nem bukkan fel Alföldi Róbert. Ő kifejezetten a szokatlan felfogásban készült, atipikus művészfotókat kezdte el kutatni, miután már érezhető volt némi szélesebb gyűjtői érdeklődés a konceptfotó iránt. Az asztalfiókok, a komódok és a szekrények mélyén kezdett el kutakodni, hogy napvilágra hozza a konceptuális poétikákon is túli deviáns „melléktermékeket”, melyeket gyakran még alkotóik sem becsültek kellő mértékben.

Alföldi a színházi szakmából jövő mély emberismeretére és ösztönös megérzéseire támaszkodva válogatta össze tágabb értelemben is páratlan gyűjteményét. Amikor felkeresett, és mutattam neki a fotóimat, egyszer csak felállt, és azt mondta, most kimegy a ház elé egy cigarettára, annyira izgalomba hozta, amit látott. Vajon hány ilyen élménye lehetett hét esztendő gyűjtése

Fotó: MAGMA / Kispál Agnes Evelin

során? Voltak ugyan szakmai tanácsadói, akik neveket és elérhetőségeket mondtak neki, a fotók kiválasztásánál azonban kizárólag önmagára hagyatkozott.

Feltárásai alkalmával három fő szemponthoz igazodott. Elsősorban a testiségre volt érzékeny, azokra a felvételekre, melyeken a művészek gátlástalanul kitérültek az önmegvalósítás pózaiban. Ebből a poétikából következett – illetve ezzel járt együtt – az identitás megközelítése. Azokban az időkben egyik központi kérdésként merült fel ugyanis, hogy a művész definiálja önmagát a környezetével, a társadalommal szemben emberként és alkotóként egyaránt. A harmadik kategóriába tartoznak a rejtőzködő attitűdök. Sokan alkalmaztak különféle lencses torzításokat annak a céljával, hogy ne legyenek egyértelműen felismerhetők a képeken. Akadtak, akik ennél is tovább mentek, és magát a fényképet roncsolták össze különféle vegyi és

A felső sorban **PERNECZKY GÉZA** *Albino*, **SZILÁGYI LENKE** *Nincs hova menni a piros szőnyegen*, **EL KAZOVSKII** *Jelmezterv II.*, az alsó sorban **MÉHES LÓRÁNT** *Önarckép*, **BADA DADA** *Iskolában* és **EL KAZOVSKII** *Jelmezterv III.*, HUNGART © 2019

fizikai eljárásokkal. Fricska volt ez egyben a szépelgő, esztétikai tökélyre törő klasszikus fotófelfogás felé is. Döntő kimozdulás a fotóművészet tartományából a művészfotó területére, amelyben a művészek egyes szám első személyben nyilatkoztak meg.

A gyűjtemény darabjai a szabadság egy különleges kiterjedésében valósulnak meg. Komolyak, humorosak, önmarcangolók, játékosak, taszítóak, tetszetősek, esetlenek. Sorolhatnánk még a jelzőket, melyek között az első helyen kétségtelenül az őszinteség foglal helyet. A gyűjtemény őszintén mutat be egy korszakot, amely nagyjából két évtizedet ölel át. Egymás mellett, egyben látni ezeket a munkákat mindenképpen felemelő élmény.

Kiállítási enteriőr **STALTER GYÖRGY** *Fényképészbosszú I–IV*, **PINCZEHELYI SÁNDOR** *XYZ* és **TOLVALY ERNŐ** *Szajám* című műveivel, HUNGART © 2019

Fotó: MAGMA / Vargyasi Levente